

КАРПАТСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА
Кафедра філософії, богослов'я та гуманітарних наук

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АГІОЛОГІЇ

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від 27 серпня 2020 р.

Гарант освітньої програми

Викладач дисципліни

Анотація

Мета вивчення дисципліни: освоєння логіки історико-культурного процесу становлення агіології, формування системних уявлень про православну агіографію і її ролі в житті суспільства і окремої людини. Дисципліна знаходиться в кореляції з навчальним циклом підготовки і тісно пов'язана з такими дисциплінами, як «Практичне керівництво для пастирів», «Концепції сучасного природознавства», «Православна антропологія», а також - «Історія християнського мистецтва», «Історія ПЦУ» тощо.

Завдання дисципліни:

- формування уявлень про значення християнської агіографічної літератури в духовному житті суспільства і вихованні особистості, кінцевою метою якої є розуміння сенсу життя;
- формування зв'язку між агіографічним досвідом святих і його експлікацією на сучасні форми знання;
- вивчення основних етапів розвитку вітчизняної і світової агіографічної літератури життя;
- розвиток інтересу до різних сфер життя і діяльності російських і візантійських святих до оцінки єдності процесу розвитку літературознавчої та культурологічної думки.

Компетенції студента, що формуються в результаті освоєння дисципліни:

- а) загальнокультурні здатністю до самовдосконалення на основі традиційної моральності
- б) професійні здатністю викладати предмети і дисципліни в області теології, історичних традицій світових релігій, духовно-моральної культури або альтернативні їм предмети і дисципліни;

В результаті освоєння дисципліни навчається повинен:

- знати: - високі зразки моральності і служіння, представлені агіографічними текстами; - змістовні і стилістичні ознаки житійного жанру в контексті формування та розвитку святоотецької писемності;
- вміти: - систематизувати і використовувати в самостійному творчості вивчений матеріал; - синтезувати інформацію з області теології і гуманітарного знання, в цілому, для вирішення творчих завдань;

володіти: - навичками пошуку, читання і аналізу спеціальної літератури; навичками культурної самоідентифікації на підставі традиційної етичної системою, представленої християнським життєвими досвідом; - навичками екстраполяції знань по агіології і агіографії в площину соціально-культурного проектування.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна	заочна
Кількість кредитів -8	магістр	Нормативна	
Модулів – 4	Галузь знань: 04Богослов'я Спеціальність:041 Богослов'я	Семестр:	
Змістових модулів – 4		1-2	-
Загальна кількість годин - 240		Лекції	
Тижневих годин 4		20	-
		Практичні, семінарські	
		40	-
		Самостійна, індивідуальна робота	
	180	-	
Вид контролю: екзамен			

Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Тематика	Аудиторні		Сам., інд. робота	Ф/К
		Лекції	Семінарії		
Змістовий модуль 1. Загальні поняття про святість та канонізацію					
1	Поняття про святість. Святість як теозис	2		10	У
2	Біблійне обґрунтування вшанування святих (по Геннадію Фасту)	2		10	У
3	Критика секулярного та інших помилкових розумінь святості. Співвідношення понять святість і героїзм, святість і велич		2	10	У
4	Култ святих в ісламі		2	10	ПК
5	Святість Ветхого Завіту. Сонм праотців. Невідомі святі Стародавнього Ізраїлю		2	10	Т
6	Чин пророків. Харизма, читання біблійних фрагментів. Поняття про біблійну духовність	2	2	10	У
7	Христоцентризм як основа святості. Святість як Послідування Боголюдині	2	2	10	У
Змістовий модуль 2 Апостоли та мученики					
8	Канонізація. Відмінності процедури канонізації в різних конфесіях Історія канонізацій в православ'ї і католицтві	2		8	У
9	Апостоли. Джерела відомостей про християнство першого століття		4	8	У
10	Рівноапостольні та святі місіонери		4	8	МК-1
залик					
11	Мучеництво – найбільш поширений тип святості. Умови мучеництва. Мучеництво в Римській імперії	2		8	У
12	Мучеництво 4-15 століть. Ново-мучеництво в тоталітарних державах (Османська імперія, Радянський Союз, Третій Рейх, Китай, Мексика, комуністична Іспанія	2	2	8	Т
13	Мучеництво і споріднені явища духовної культури: страсотерпчество, етномартироз і тд. Українські новомученики ХХ століття	2	2	8	У
Змістовий модуль 3 Типологія святості та подвижництва					
14	Преподобні та аскети	2		8	
15	Благовірие і царствена святість. Типи благовірних святих		2	8	У
26	Святителі		4	8	У
17	Юродство. Життя юродивих		4	8	ПК

Змістовий модуль 4
Агіологія та агіографія як церковно - історичні феномени

18	Святість в Православній традиції. Священне Писання і Церква. Святість як покликання для всіх християн		4	8	
19	Агіографія як церковно - історичний феномен Фантастика (мотив чуда) в агіографії. Письменники – агіографи	2	4	6	
20	Святість в історії християнства святість в античності і середньовіччі Святість в епоху Ренесансу і освіти Святість 19 вінка Святість ХХ століття Сонм українських святих		4	8	
	Разом	20	40	180	
Атестація рівня засвоєння програми		екзамен			

1. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Загальні поняття про святість та канонізацію

ТЕМА 1. Введення в курс.

Поняття про святість. Святість як теозис. Співвідношення понять святість і героїзм, святість та велич. Православний погляд на шанування святих. Різноманіття форм святості. Культ «святих» в ісламі. Сучасне ізраїльське шанування «праведників світу» та його відмінність від християнського шанування святих.

ТЕМА 2. Христоцентризм як основа святості

Біблійне обґрунтування вшанування святих (по Геннадію Фасту). Христоцентризм як основа святості. Святість як послідування Боголюдині. Святість як покликання для всіх християн
Візантійська і католицька класифікації святості і подвижництва. Критика секулярного та інших помилкових розумінь святості. Святі моці.

ТЕМА 3. Канонізація та культ святих

Відмінності процедури канонізації в різних конфесіях. Історія канонізацій в православ'ї і католицтві. Святість в католицтві. Найбільш відомі католицькі святі. Спирні аспекти агіографії. Народні культи «сумнівних особистостей».

ТЕМА 4. Історія канонізацій.

Канонізація святих в синодальний і радянський періоди. Канонізація святих в РПЦ ХХ століття. Канонізація українських святих. «Де-канонізація» і «чистка святців»: досвід богословської оцінки.

ТЕМА 5. Святість Ветхого Завіту.

Сонм праотців. Невідомі святі Стародавнього Ізраїлю. Чин пророків. Харизма, читання біблійних фрагментів. Поняття про біблійну духовність.

Змістовий модуль 2

Апостоли та мученики

ТЕМА 6. Апостоли.

Джерела відомостей про християнство першого століття. Зміст апостольського служіння. Короткі відомості про святих апостолів. Рівноапостольні та святі місіонери.

ТЕМА 7. Мучеництво як тип святості.

мучеництво – найбільш поширений тип святості. умови мучеництва. мучеництво і споріднені явища духовної культури: страсотерпцтво, етномартирос і т. п.

ТЕМА 8. Мучеництво в історії Церкви.

Мучеництво в Римській імперії. Мучеництво 4-15 століть. Мученики періоду правління Юліана Відступника і імператорів-аріан. Балканські новомученики XV-XIX ст. Ново-мучеництво в тоталітарних державах (Османська імперія, Радянський Союз, Третій Рейх, Китай, Мексика, комуністична Іспанія). Українські новомученики XX століття.

ТЕМА 9. Мучеництво в XX -XXI ст.

Китайські мученики 1901 року: подвиг і історія шанування. Гоніння на християн в сучасному світі. Факти мучеництва. Подвиг єгипетських християн в Лівії, їх шанування в сучасному Єгипті. Священномученик Василь Липківський-служіння Богу і Україні. Уніатські новомученики XX століття

Тема 10. Царствене мучеництво. Монархи-мученики (4-19 століття). Канонізація імператора Миколи Другого: коло питань і пошуки рішень. Подвижництво останніх імператорів Карла фон Габсбурга і Хайле Селассіє.

Змістовий модуль 3

Типологія святості та подвижництва

ТЕМА 11. Преподобні та аскети

Зародження чернецтва. Єгипетські та сирійські преподобні. Чернецтво і преподобництво в східно-християнському світі. Святі Гори Афон. Феномен старчества, відлюдництва. Преподобні отці: соціально-пастирське служіння і (або) молитовний затвор. Преподобні жінки. Київські преподобні 19 століття. Преподобні XX століття.

ТЕМА 12. Благовіря та царствена святість.

Типи благовірних святих. Зміст подвигу благовірних. Святі візантійські імператори. Святі руські князі та грузинські цари. Святі монархи Європи. Шанування благовірних святих. Неоязичницькі рухи «царебожників» та растафаріан.

ТЕМА 13. Святителі

Святительський подвиг в історії християнства. Київські ієрархи та святителі 11-17 століть. Святі патріархи Константинополя (Візантійський період). Святі патріархи Константинополя (Османський період). Українські святителі.

ТЕМА 14. Юродство.

Біблійні прообрази юродства. Нетипова поведінка з дидактичними цілями: приклади зі Східної та Західної агіографії. Життя юродивих. Відмінність юродства від скоморошництва і божевілля. Юродиві жінки (Ксенія Петербурзька, Матрона Московська). Юродство в епоху новомучеництва.

ТЕМА 15.. Святость мирян.

Праведники і подвижники з мирян. Специфіка милосердя в контексті святості. Різноманіття шляхів до святості в миру. Святі миряни як приклад для наслідування

Змістовий модуль 4 Агіологія та агіографія як церковно - історичні феномени

Тема 16 .

Класична агіографія.

Віровчальні основи агіографії .Ранньохристиянська агіографія. Симеон Метафраст. Візантійські патерики. Мотив змієборства та фантастика в агіографії: досвід богословської оцінки. Західна середньовічна агіографія: «Золота легенда». Києво - Печерський патерик: історія створення.

Тема 17. Письменники – агіографи

Агіографічні праці Димитрія Ростовського. Священномученик Никодим, єпископ Белгородський і його праці з агіографії. Євген Поселянин, новомученик та агіограф. Давньоруські житія святих як історичне джерело. Сучасна вітчизняна агіографія .

Тема 18. Святість в історії християнства

Святість в античності і середньовіччі. Святість в епоху Ренесансу та Нових часів. Святість 19 віка. Святість ХХ століття .

Тема 19. Шанування святих

Сонм українських святих. Святі Закарпаття. Православні та західні традиції шанування святих. Культ святих покровителів. Значення святих для духовного життя християнина. Наслідування чеснот святих у повсякденному житті

3. Теми практичних занять (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Критика секулярного та інших помилкових розумінь святості. Співвідношення понять святість і героїзм, святість і велич	2
2	Культ святих в ісламі	2
3	Чин пророків. Харизма, читання біблійних фрагментів. Поняття про біблійну духовність	2
4	Христоцентризм як основа святості. Святість як Послідування Боголюдині	2
5	Святість Ветхохо Завіту. Сонм праотців. Невідомі святі Стародавнього Ізраїлю	2
6	Апостоли. Джерела відомостей про християнство першого століття	4

6	Рівноапостольні та святі місіонер	4
7	Мучеництво 4-15 століть. Ново-мучеництво в тоталітарних державах (Османська імперія, Радянський Союз, Третій Рейх, Китай, Мексика, комуністична Іспанія	2
8	Мучеництво і споріднені явища духовної культури: страсотерпчество, этномартирос і тд. Українські новомученики ХХ століття	2
9	Благоверіе і царствена святість. Типи благовірних святих	2
10	Святители	4
11	Юродство. Життя юродивих	4
12	Агіографія як церковно - історичний феномен Фантастика (мотив чуда) в агіографії. Письменники – агіографи	4
13	Святість в історії християнства святість в античності і середньовіччі Святість в епоху Ренесансу і освіти Святість 19 століття, Святість ХХ століття, Сонм українських святих	4
Разом:		40

4. Самостійна робота (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Святість як теозис. Ідеї теозису в візантійському та західному богослов'ї	10
2.	Співвідношення понять святість і героїзм, святість і велич	10
3.	Обґрунтування для шанування святих	10
4.	Гоніння на християн в Римській імперії і Радянському Союзі: історико-порівняльний аналіз	10
5.	Мучеництво християн в Османській імперії. Феномен этномартирос	10
6.	Гоніння на християн в сучасному світі. Факти мучеництва	10
7.	Українська церква від апостола Андрія до князя Аскольда: подвижництво і святість	10
8.	Агіографічні праці Дмитрія Ростовського	8

9.	Західна середньовічна агіографія: «Золота легенда»	8
10.	Києво - Печерський патерик: історія створення	8
11.	Народні культу «Сумнівних особистостей».	8
12.	Святі миряни	8
13.	Канонізація українських святих	8
14.	«Де-канонізація» і «чистка святців»: досвід богословської оцінки	8
15.	Ново-мучеництво в тоталітарних державах (Османська імперія, Радянський Союз, Третій Рейх, Китай, Мексика, комуністична Іспанія)	6
16.	Українські новомученики ХХ століття	8
Разом:		180

5 . Індивідуальні завдання

Індивідуально-консультативна робота включає підготовку та захист студентом рефератів, а також конспект праць (монографій і статей) відомих богословів.

Орієнтовний перелік тем рефератів:

1. Новомученики третього тисячоліття
2. Зародження чернецтва. Єгипетські преподобні
3. Чернецтво і преподобництво в Грузії
4. Перші святі Київської Русі
5. Українська церква від апостола Андрія до князя Аскольда: подвижництво і святість
6. Перші святі слов'янських народів
7. Спірні аспекти агіографії
8. Святительський подвиг Луки (Войно - Ясенецького)
9. Київські ієрархи та святителі 14-17 століть
10. Київські преподобні 19 століття
11. Канонізація святих в синодальний і радянський періоди
12. Канонізація святих в РПЦ ХХ століття
13. Канонізація українських святих

6 Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни «Актуальні питання агіології» викладач використовує наступні **групи методів навчання:**

1. Словесні (лекція, бесіда, обговорення, інструктаж).

2. Наочні (ілюстрація, демонстрація (з використанням першоджерел представників нерелігійних утворень, таблиць та схем, електронних презентацій, показ відеолекцій).
3. Практичні (опитування на практичних заняттях; виконання тестових завдань; робота з підручником, першоджерелами; виконання індивідуальних завдань самостійної роботи (див. вище); контрольні роботи).

7 Методи контролю

Викладач використовує наступні групи методик контролю знань студентів, які вивчають навчальну дисципліну «Актуальні питання агіології»:

1. Методи усного контролю (монологічна відповідь студента на окреме питання теми практичного заняття у індивідуальній та фронтальній формах; запитально-відповідна бесіда під час роз'яснення проблемного питання на практичному занятті; залік у формі усної відповіді на два запитання з переліку питань).
2. Письмовий контроль (виконання індивідуальної самостійної роботи; модульна контрольна робота; дидактичні тестові завдання).
3. Методи практичного контролю (перевірка змістового наповнення електронної презентації).

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Практичні заняття							Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4-5	Тема 6	Тема 7	Тема 8-10	
4	4	4	4	4	4	6	30
Індивідуальна самостійна робота				Індивідуальна самостійна Робота			20
10				10			
Модульна контрольна робота № 1				Модульна контрольна робота № 2			50
25				25			
Всього:							100

Практичні заняття							Сума
Змістовий модуль 3				Змістовий модуль 4			
Тема 11	Тема 12	Тема 13	Тема 14-15	Тема 16	Тема 17	Тема 18-19	
4	4	4	4	4	4	6	30
Індивідуальна самостійна робота				Індивідуальна самостійна Робота			20
10				10			
Модульна контрольна				Модульна контрольна			

робота № 1	робота № 2	50
25	25	
Всього:		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Рекомендована література

Базова

1. Владимир (Швец), архимандрит, Сорочан С. Б Введение в агиографию. Учебное пособие / Владимир (Швец), архимандрит, С. Б. Сорочан. — Харьков: Майдан, 2015. — 264 с.
2. Лурье В. М. Введение в критическую агиографию. — СПб.: Аxiома, 2009. — 238 с.
3. Никулина Е. Н. Агиология : курс лекций. — М.: Изд-во ПСТГУ, 2008. — 310 с.
4. Поселянин Е. [Погожев Е. Н.]. Полное собрание житий святых православной Греко-Российской Церкви. — СПб., 1908.
5. Филарет (Гумилевский), архиеп. Жития святых, чтимых правосл. Церковью, со сведениями о праздниках Господских и Богородичных, и о явленных чудотворных иконах: В 12 кн. — СПб., 1885.
6. Христианство: Энциклопедический словарь: В 3 т. / Под ред. С. С. Аверинцева и др. — М: Большая Рос. энциклопедия, 1993. — Т. 1 (А-К). — 863 с.; 1995. — Т. 2 (Л-С). — 671 с.; 1995. — Т. 3 (Т-Я). — 783 с.

Допоміжна

1. Блаженный Йоан Мосх. Луг духовный / Пер. з рос. О. Криницької — Львів: Місіонер, 2007. — 352 с.
2. Давыдова С. А. Свет Фиваиды. Собрание рассказов о жизни восточно-христианского монашества. — СПб.: Сатис, 2003. — 246 с.

3. Жития византийских святых / Пер. и вступ. ст. С. Поляковой; под ред. В. Е. Багно. — СПб.: Изд-во «Terra fantastica»; Изд-во Дома «Корвус», 1995. — 539 с.
4. История египетских монахов. — М., 2001. — 126 с.
5. Новомученики Балканские: Жития мучеников, пострадавших на Балканах после падения Константинополя / Сост. Т. Недоспасова. — М.: Паломник, 1999. — 176 с.
6. Патерик Киево-Печерский / Перекл. та прим. І. Жиленко. — К., 2001. — 348 с.
7. Письменные памятники истории Древней Руси. Летописи. Повести. Хождения. Жития. Послания: Аннотированный каталог-справочник / Под ред. Я. Н. Шапо-ва. — СПб.: Русско-балтийский информационный центр «Блиц», 2003.
8. Подвижники благочестия, процветавшие на Синайской горе и в ее окрестностях. К источнику воды живой. Письма паломницы IV века. — М.: Паломник, 1994. — 226 с.
9. Сабинин М. П. Полное жизнеописание святых Грузинской Церкви... М., 2009.
10. Сидоров А. И. Древнехристианский аскетизм и зарождение монашества. — М.: Православный паломник, 1998. — 396 с.
11. Соловьёв П. А., прот. Христианские мученики, пострадавшие на Востоке со времени завоевания Константинополя турками. — СПб., 1862.
12. У истоков культуры святости: Памятники древнецерковной аскетической монашеской письменности / Сост., пер., прим. А. И. Содорова. — М.: Паломник, 2002. — 480 с.
13. Федотов Г. П. Святые Древней Руси / Пред. Д. С. Лихачева и А. В. Меня; коммент. С. С. Бычкова. — М.: Моск. рабочий, 1990. — 269 с.
14. Филарет (Гумилевский), архиеп. Русские Святые. — Чернигов, 1861–1865.
15. Филарет (Гумилевский), архиеп. Святые подвижницы восточной Церкви. — СПб., 1871 (Жития святых подвижниц восточной Церкви. 2-е изд. — СПб., 1885).
16. Филарет (Гумилевский), архиеп. Святые южных славян: Опыт описания жизни их. — Чернигов, 1865–1868 (2-е изд. — СПб., 1893).